

Till kulturutskottet

Kulturutskottet har den 2 april 1998 beslutat att bereda utbildningsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1997/98:115 Folkbildning jämte motioner i ärendet, i de delar som propositionen och motionerna berör utskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet behandlar i det följande motionerna 1997/98:Kr21 (m) yrkande 3, 1997/98:Kr24 (v) yrkande 5, 1997/98:Kr27 (fp), 1997/98:Kr28 (c) yrkandena 5 och 6, 1997/98:Kr29 (mp) yrkandena 3–6, 8 och 9 samt 1997/98:A47 (v) yrkande 16. Dessa motionsyrkanden anknyter till propositionens avsnitt 7, där regeringen redovisar sin bedömning i fråga om folkbildningens roll när det gäller behörighetsgivande vuxenutbildning och folkbildningens samverkan med högskola och forskning.

Folkbildningens roll när det gäller behörighetsgivande vuxenutbildning

Regeringen redogör i propositionen för möjligheterna att anordna behörighetsgivande vuxenutbildning inom folkbildningen. Folkhögskolan ger inga betyg. Däremot kan utbildning vid folkhögskolor ge behörighet för tillträde till högskoleutbildning. Efter studier främst inom allmän kurs vid en folkhögskola kan den studerande få ett studieomdöme, som är ett urvalsinstrument för sökande till högskolan. Studieomdömet avser den studerandes förmåga att bedriva studier. – Deltagarna i en studiecirkel, slutligen, kan få ett intyg om vilken utbildning de har genomgått, men något kompetensbevis eller betygsdokument får inte utfärdas av studieförbundet.

Enligt regeringens bedömning bör möjligheter nu öppnas för dem som har genomgått utbildning vid folkhögskola att i vissa fall formellt få tillgodoräkna sig resultatet av den som betyget Godkänd, när de fortsätter med en utbildning inom komvux som syftar till att uppnå ett slutbetyg. En föreskrift härom bör införas i regelsystemet för komvux. Ett villkor bör vara att uppnådda kunskaper vid folkhögskolan dokumenterats i form av ett intyg, som anger innehållet i utbildningen och att den studerande fått godkänt studieresultat.

I motion 1997/98:Kr28 (c) yrkande 5 begärs att riksdagen uttalar sig för att intyg om *studier vid en folkhögskola bör godkännas inom komvux* på samma

sätt som studieomdöme från folkhögskolan godtas vid universitet och högskolor.

Studieomdömet från folkhögskola bör enligt motion 1997/98:Kr29 (mp) yrkande 9 ges en starkare och med betyg mer likvärdig ställning. Motionärerna betonar att studieomdömet även fortsättningsvis skall gälla för antagning till högskola. De vill att regler om detta intas i högskoleförordningen.

I motion 1997/98:Kr21 (m) yrkande 3 anmärker motionärerna att regeringen i propositionen tar avstånd från betyg inom folkbildningen. En studerande, som efter en folkhögskolekurs eller en avslutad studiecirkel vill ha betyg, hänvisas till att genomgå prövning inom det offentliga skolväsendet. Samtidigt innebär propositionen att resultatet av utbildning vid folkhögskola skall kunna tillgodoräknas som betyget Godkänd vid fortsatta studier inom komvux. Studieomdöme från folkhögskola efter avslutad utbildning kan användas vid urval till högre utbildning. Enligt motionärerna behövs det *en samlad syn på hur man formellt skall tillgodoräkna sig kunskaper* inom folkbildningen

Utbildningsutskottet gör samma bedömning som regeringen, att betyg inte heller i fortsättningen bör förekomma inom folkbildningen. Utskottet vill lyfta fram vad regeringen anfört om att det är viktigt att värna om folkbildningens särprägel, att betona att den är fri och frivillig, inte bunden av någon läroplan eller några centralt fastställda kursplaner utan bygger på deltagarnas fria kunskapssökande. Om betyg skulle sättas inom folkbildningens ram, måste folkbildningen i denna del av sin verksamhet ställas under tillsyn av Skolverket med åtföljande detaljreglering och styrning i form av t.ex. centralt fastställda betygs-kriterier och prov. Sådana krav på resultat kan enligt utskottets mening inte innefattas i den utbildningsform som folkbildningen utgör.

I likhet med regeringen anser utskottet dock att det i fortsättningen skall vara möjligt för en studerande att få *tillgodoräkna sig resultatet av studier vid folkhögskola*, om han eller hon vill slutföra sina studier inom komvux, i form av betyget Godkänd på grundval av intyg från folkhögskolan. Samverkan mellan olika anordnare av vuxenutbildning, bl.a. inom ramen för kunskapslyftet, motiverar att en sådan ordning införs. I denna fråga föreligger inga motstridiga uppfattningar. Något riksdagsuttalande behövs inte, vilket begärs i motion 1997/98:Kr28 yrkande 5. Motionsyrkandet bör därmed avstyrkas av kulturutskottet.

När det gäller behörighet till högre utbildning på grundval av *intyg från folkhögskola* finns detta reglerat i Högskoleverkets föreskrifter om grundläggande behörighet samt urval (HSVFS 1996:22), som verket utfärdat med stöd av bemyndigande i högskoleförordningen (8 kap. 4 §). Beträffande urval till högskoleutbildning sägs i föreskrifterna att sökande från folkhögskola vid urval på betyg skall behandlas i en särskild urvalsgrupp. I den mån de sökande i denna urvalsgrupp har studieomdöme, rangordnas de enligt praxis efter detta. Någon ändring av dessa bestämmelser är inte aktuell. Utskottet finner inte skäl att förorda en annan författningsreglering. Kulturutskottet bör avstyrka motion 1997/98:Kr29 yrkande 9.

Som framgått ovan anser utskottet att folkbildningen som utbildningsform skall kännetecknas av möjligheten till fritt kunskapssökande och frihet från

krav på resultat i form av betyg. Utskottet föreslår att kulturutskottet avstyrker motion 1997/98:Kr21 yrkande 3 om en översyn av hur *kunskaper som uppnåtts inom folkbildningen formellt skall tillgodoräknas*.

1997/98:UbU8y

Folkbildningens samverkan med högskola och forskning

Enligt regeringen i propositionen har samverkan mellan universitet och högskolor och folkhögskolor och studieförbund gamla traditioner. Traditionen att utnyttja universitetslärare som föreläsare, lärare och studiecirkelledare inom folkhögskolor och studieförbund lever fortfarande. Inte minst kontakterna med de mindre och medelstora högskolorna har ökat på senare år, anmärker regeringen.

Regeringen ser det som värdefullt att denna samverkan kan utvecklas ytterligare till gagn för högskolan och för folkbildningen. I propositionen hänvisas till att högskolan – utöver sina två huvuduppgifter utbildning och forskning – nyligen har fått en tredje uppgift som innebär ökade och fördjupade kontakter med det övriga samhället (prop. 1996/97:1 utg.omr. 16, bet. UbU1, rskr. 100). Som en del av denna högskolans samhällsuppgift bör högskolan ha kontakter med folkbildningen och med medborgare utanför högskolevärlden. Folkbildningen å sin sida bör ha intresse av att ta del av vetenskap och forskning och medverka till att kunskaper sprids.

I flera motioner begärs att folkhögskolorna skall få möjligheter att anordna vad som i motionerna kallas *samverkanskurser som ger högskolepoäng*.

Enligt motion 1997/98:Kr28 (c) yrkande 6 skulle en ökad samverkan mellan folkbildning och högskola kunna utgöra grunden för ett "Open University" i Sverige. Ett första steg är att samverkanskurser mellan högskolor och folkhögskolor blir poänggivande, anser motionärerna. De vill att riksdagen hos regeringen begär förslag till bestämmelser som gör detta möjligt och förslag till hur kvaliteten skall säkras i ett sådant system.

Också i motion 1997/98:Kr27 (fp) begärs ändrade regler så att folkbildningsorganisation respektive folkhögskola och universitet/högskola ges möjlighet att samverka i fråga om utbildning som ger högskolepoäng. Motionären menar att med en folkbildningsorganisation eller en folkhögskola som lokal medanordnare skall kvalificerade högskolestudier kunna bedrivas oavsett var den studerande bor. Som förutsättning för sådan samverkan bör givetvis gälla, anför motionären, att behovet av statsbidrag inte blir större än med en enda anordnare, att kvaliteten på utbildningen godkänns av de samverkande anordnarna och att de som önskar studera för högskolepoäng har behörighet för detta.

Liknande synpunkter förs fram i motionerna 1997/98:Kr24 (v) yrkande 5 och 1997/98:A47 (v) yrkande 16. Ett samarbete, som innebär att folkhögskolan ges möjligheter att anordna samverkanskurser på högskolenivå som ger högskolepoäng, bör underlättas. Att kunna läsa en högskolekurs på folkhögskola skulle göra det lättare för många studieovana att bedriva högskolestudier, anser motionärerna.

I motion 1997/98:Kr29 (mp) yrkande 8 framhålls att folkhögskolor och högskolor bör ges möjlighet att *utveckla samverkan kring högskoleutbildning* för att nå nya grupper av studerande.

Utbildningsutskottet anser att kulturutskottet skall avstyrka motionsyrkandena. Som skäl för detta vill utskottet anföra följande.

Universitet och högskolor har sedan 1993 års högskolereform stor frihet att själva besluta om sitt utbildningsutbud och om utbildningarnas innehåll och uppläggning. Lärosätena har också ett stort ansvar när det gäller att bevaka kvaliteten i utbildning. Genom reformen infördes en tydligare avgränsning av utbildningar som tillhör högskolan och andra utbildningar på eftergymnasial nivå. För de offentliga högskolorna infördes en examensordning som innebär att regeringen beslutar om vilka examina som får ges vid universitet och högskolor. Genom lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina infördes regler för de enskilda utbildningsanordnare på högskolenivå som vill utfärda en examen som finns upptagen i examensordningen. Sammantaget innebär detta, menar utskottet, att det måste vara högskolorna som har ensamrätt att utfärda betyg och kurs- och examensbevis för den utbildning de bedriver. Denna uppgift kan inte överlämnas till andra utbildningsanordnare. Högskolan kan däremot pröva om en tidigare utbildning kan tillgodoräknas vid fortsatta studier inom högskolan när en student väl är antagen till högskoleutbildning. – Syftet med statsbidraget till folkbildningen är att ge utrymme för studier som växer fram ur deltagarnas egna intressen och behov och på deltagarnas villkor.

Utskottet har inget att erinra mot ett ökat erfarenhetsutbyte mellan folkhögskolor och studieförbund samt universitet och högskolor. Enligt vad utskottet erfarit från Utbildningsdepartementet har avsikten emellertid aldrig varit att annan utbildningsanordnare än högskolan, såsom folkhögskolan, skall kunna ge högskolepoäng enligt högskoleförordningen.

Forskningen om folkbildningen tas upp i motion 1997/98:Kr29 (mp). Motionärerna vill att flera professurer och forskartjänster skall inrättas inom folkbildningens område (yrkande 3). Vidare bör riksdagen enligt motionen göra uttalanden till regeringen om att tvärvetenskaplig forskning bör uppmuntras, att incitament bör skapas för att befästa folkbildningen som ett självständigt forskningsområde samt att folkbildningsforskningen bör spridas över hela landet (yrkandena 4–6).

Utbildningsutskottet vill påminna om att rätten att inrätta och tillsätta professurer vid statliga universitet och högskolor den 1 juli 1993 överfördes från regeringen till sådana lärosäten som har fakultetsorganisation eller där konstnärligt utvecklingsarbete bedrivs (4 kap. 2 och 3 §§ högskoleförordningen, 1993:100). En rätt för regeringen att inrätta professurer av nationellt intresse vid universitet och högskolor återinfördes den 1 juli 1995. Samtidigt fick även högskolor utan fakultet möjlighet att inrätta professurer efter tillstånd av Högskoleverket.

Tidigare under detta riksmöte har riksdagen med anledning av propositionen om högskolans ledning, lärare och organisation beslutat om nya regler, bl.a. för befordran av lärare (prop. 1996/97:141, bet. 1997/98:UbU3, rskr. 1997/98:12). De lektorer som uppfyller behörighetskraven för anställning

som professor skall anställas som professorer. Det beslutades vidare att en högskola inte längre skall behöva Högskoleverkets tillstånd för att anställa professorer. Möjligheten för regeringen att inrätta professorstjänster vid universitet och högskolor skall åter tas bort. De nya reglerna förutsätter ändringar i högskoleförordningen, vilka avses träda i kraft den 1 januari 1999.

Lärosätena – och fr.o.m. år 1999 även högskolor utan fakultet – har alltså frihet att själva besluta att anställa professorer, t.ex. i folkbildningsforskning. Varje högskola avgör också själv inom vilka områden som forskning skall bedrivas och avsätter resurser för denna forskning.

När det särskilt gäller tvärvetenskaplig forskning ser utskottet positivt på verksamheten vid MIMER, det nationella nätverket för folkbildningsforskning vid Linköpings universitet. Utskottet anser att nätverkets arbete med att utveckla kunskapen om och intresset för folkbildningsforskning är värdefullt. Det kan i sammanhanget nämnas att medlen till MIMER tillkom genom ett tillkännagivande från riksdagen som utskottet stod bakom (bet. 1989/90: UbU25 s. 120).

Utskottet vill också peka på att Forskningsrådsnämnden har till uppgift att initiera och stödja forskning främst inom områden som är angelägna från samhällets synpunkt. Nämnden skall därvid särskilt beakta behovet av tvär- och mångvetenskaplig forskning.

Mot bakgrund av vad utskottet anfört om högskolans frihet att anställa professorer och besluta om områden och medel för forskning föreslår utskottet att kulturutskottet avstyrker motion 1997/98:Kr29 yrkandena 3–6.

Stockholm den 23 april 1998

På utbildningsutskottets vägnar

Beatrice Ask

I beslutet har deltagit: Beatrice Ask (m), Eva Johansson (s), Ingegerd Wärnersson (s), Rune Rydén (m), Agneta Lundberg (s), Torgny Danielsson (s), Ulf Melin (m), Ola Ström (fp), Tomas Eneroth (s), Britt-Marie Danestig (v), Majléne Westerlund Panke (s), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Gunnar Goude (mp), Inger Davidson (kd), Nils-Erik Söderqvist (s), Catherine Persson (s) och Marie Wilén (c).

Avvikande meningar

1. Beatrice Ask (m), Rune Rydén (m), Ulf Melin (m) och Hans Hjortzberg-Nordlund (m) anför:

Folkbildningens möjligheter att anordna behörighetsgivande vuxenutbildning

Vi anser att frånan av betyg inom folkbildningen inte är utan problem. Det kan vara svårt för en studerande som vill ha betyg efter en folkhögskole-

kurs eller en avslutad studiecirkel att tentera för detta inom grundskolan eller gymnasieskolan. Också för den som skall sätta betyg kan det vara förenat med svårigheter att bedöma resultatet av utbildning i en helt annan studieform. Mot bakgrund av vad som skrivs i propositionen om betyg och om hur kunskaper skall kunna tillgodoräknas för studier inom komvux och vid urval till högre studier menar vi att det behövs *en samlad syn på hur man formellt skall tillgodoräkna sig kunskaper inom folkbildningen*. Riksdagen bör enligt vår mening bifalla motion 1997/98:Kr21 yrkande 3.

2. Britt-Marie Danestig (v) anför:

Folkbildningens samverkan med högskola och forskning

Ett samarbete med högskolan, som innebär att folkhögskolan ges möjligheter att anordna *samverkanskurser* på högskolenivå *som ger högskolepoäng*, bör underlättas i enlighet med vad som föreslås i motionerna 1997/98:Kr24 yrkande 5 och 1997/98:A47 yrkande 16. För många studieovana skulle möjligheten att på folkhögskola läsa en kurs på högskolenivå göra det lättare att gå vidare till högskolestudier. Motionsyrkandena bör tillstyrkas av kulturutskottet.

3. Gunnar Goude (mp) anför:

Folkbildningens samverkan med högskola och forskning

Enligt min mening bör folkhögskolor och högskolor ges möjlighet att *utveckla samverkan kring högskoleutbildning* för att nå nya grupper av studerande. Detta bör riksdagen med bifall till motion 1997/98:Kr29 yrkande 8 som sin mening ge regeringen till känna.

Jag anser att det är viktigt att skapa incitament för att befästa *folkbildningen som ett självständigt forskningsområde*. Riksdagen bör med bifall till motion 1997/98:Kr29 yrkande 5 göra ett uttalande till regeringen i enlighet härmed.